

ФІНАНСИ. ГРОШІ. КРЕДИТ

УДК 338.332: 330.322

ПАВЛЕНКО Оксана Павлівна,
к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів
та банківської справи
Дніпропетровський державний
аграрно-економічний університет
e-mail: ksucha20@mail.ru

КОНСТРУКТИВНІ ПІДХОДИ ЩОДО ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

***Анотація.** Розкрито підходи до визначення проблем інвестиційного процесу в Україні. Запропоновано основні перспективні напрямки здійснення капітальних вкладень та інших інвестицій за джерелами фінансування. Проаналізовано обсяги та індекси капітальних інвестицій підприємств України окремо за видами економічної діяльності. Висвітлено особливості інвестиційної діяльності з врахуванням фінансування джерел інвестиційних ресурсів.*

***Ключові слова:** інвестиції, інвестиційний процес, капітальні інвестиції, інвестиційні ресурси, інвестування, виробництво, ефективність капіталовкладень, інвестиційний проект, інвестиційний клімат.*

Постановка проблеми. В сучасних умовах розвитку українські підприємства потребують здійснення інвестиційної діяльності. Поряд з цим виникає потреба в формуванні інвестиційних ресурсів та визначенні їх оптимальної структури, складу інвесторів, об'єктів інвестування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем інвестиційної діяльності та формуванню інвестиційних ресурсів присвячено роботи таких відомих вчених як Баєва О. І., Бланк І. А., Гриньова В. М., Котова М. В., Майорова Т. В., Остапенко О. М., Саблук П. Т., Савчук В. П., Прилипко С. І., Величко О. Г., Пересада А. А., Феняк Л. А., Цигиль І. Я. [1-7]. Здійснення інвестицій, за думкою цих авторів, передбачає певні етапи, фактори та умови розвитку за певними об'єктами та інституційними суб'єктами. Щодо внутрішніх джерел інвестиційних ресурсів, то більшість авторів майже одноставні у визначенні їх складу. Перелік зовнішніх джерел інвестиційних ресурсів є більш дискусійним.

Визначення невирішених раніше частин загальної проблеми. Інвестиційна діяльність та інвестиційні процес в Україні здійснюється дуже повільно, особливо це стосується розвитку сучасних підприємств із сезонним виробництвом. Отже, ці питання залишаються досить актуальними і невирішеними в підприємствах різних сфер економіки.

Метою статті є визначення та подолання проблем здійснення інвестиційної діяльності в Україні, а також визначення джерел фінансування їх інвестиційних ресурсів.

Викладення основного матеріалу дослідження. Активізація інвестиційного процесу в секторі реальної економіки повинна проходити за чіткими інвестиційними програмами і проектами. А відбір об'єктів для інвестування – здійснюватися за критерієм «максимум ефективності при найменших витратах засобів і часу». Причому, по кожному об'єкту за рахунок виділених інвестицій має вирішуватися комплекс сучасних проблем виробництва: економічних (виробництво високоефективної конкурентоспроможної на внутрішньому і світовому ринках) продукції; екологічних, що гарантують екологічно чисті середовища, концентрації викидів та скидів шкідливих інгредієнтів нижче рівня гранично допустимих концентрацій і т.д.; технологічних (застосування високих маловідходних,

безвідходних екологічно чистих технологій, що гарантують випуск продукції нових поколінь високої якості і попиту споживачів). Згідно чинного законодавства під «інвестиціями» розуміються кошти держави, підприємств та фізичних осіб, що направляються на створення, оновлення основних фондів, реконструкцію і технічне переозброєння підприємств, а також на придбання акцій, облігацій та інших цінних паперів і активів. «Інвестиції» – це більш широке поняття, ніж капітальні вкладення. Вони охоплюють так звані реальні інвестиції (капітальні вкладення) і портфельні (фінансові) інвестиції. Інвестиції грають дуже важливу роль в економіці будь-якої держави. Вони є основою для: розширеного відтворювального процесу; прискорення НТП (технічного переозброєння та реконструкції діючих підприємств, відновлення основних виробничих фондів, впровадження нової техніки і технології); підвищення якості продукції та забезпечення її конкурентоспроможності, оновлення номенклатури та асортименту продукції; зниження витрат на виробництво і реалізацію продукції, збільшення обсягу продукції і прибутку від її реалізації. Плануванню інвестицій повинен передувати глибокий аналіз їх економічного обґрунтування з урахуванням ризиків та інфляційних процесів.

Таблиця 1

**Капітальні інвестиції за видами економічної діяльності
протягом 2010-2014 рр., млн.грн.**

Вид діяльності	2010	2011	2012	2013	2014	2014р. до 2010р., %
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	7769,9	11437,6	11692,8	7546,2	5808,0	74,75
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	11062,6	16466,0	18883,7	18587,4	18795,7	169,90
Промисловість	55384,4	78725,8	91598,4	97574,1	86242,0	155,72
Будівництво	29767,0	31990,8	40760,3	40796,2	36056,7	121,13
Фінансова та страхова діяльність	5861,5	5972,3	7353,3	6646,8	6214,5	106,02
Операції з нерухомим майном	9861,0	14598,9	12368,6	13550,4	11230,2	113,89
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	18550,4	24067,9	24531,6	22190,3	20715,7	111,67
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	19322,4	25498,2	32413,0	18472,6	15498,2	80,21
Всього	180575,5	241286,0	273256,0	249873,4	219419,9	121,51

З проведених розрахунків та аналізу таблиці 1, капітальні інвестиції в Україні мають тенденцію до зростання на 21,51%. Значне підвищення капітальних інвестицій відбулось в сільському господарстві на 69,9% в порівнянні з 2010 роком. За індексами капітальних інвестицій (таблиця 2) навпаки спостерігається зниження інвестування в сільське господарство на 32,53%, а найвищий індекс в сфері державного управління й оборони, обов'язкового соціального страхування – 67,9% п. Статистична інформація Держкомстату України [8] свідчить, що в 2014 році в загальній кількості капітальних інвестицій частка інвестування в аграрній сфері складає 8,6%. Разом з тим висока питома вага належить промисловості – 39,3% серед інших видів діяльності.

Під «інвестиціями» відповідно до Закону України «Про інвестиційну діяльність» розуміють кошти, які інвестуються. Це «всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект». Інституційними суб'єктами інвестиційної діяльності є всі юридичні, фізичні особи, державні та

недержавні установи, органи влади України та інших країн, які беруть участь у реалізації інвестиційного проекту [9].

Таблиця 2

Індекс капітальних інвестицій за видами економічної діяльності, %

Вид діяльності	2011	2012	2013	2014	Зміни 2014 до 2011 р., +/-
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	158,3	210,0	199,8	226,2	67,9
Сільське, лісове та рибне господарство	133,7	112,8	100,1	101,17	-32,53
Промисловість	62,6	71,9	77,9	80,1	17,5
Будівництво	79,0	79,4	84,8	96,4	17,4
Фінансова та страхова діяльність	56,2	78,7	79,0	82,3	26,1
Операції з нерухомим майном	77,1	79,1	76,4	82,5	5,4
Професійна, наукова та технічна діяльність	71,3	81,9	96,0	117,9	46,6
Оптова та роздрібна торгівля автотранспортними засобами та мотоциклами, їх ремонт	107,8	120,1	117,3	122,8	15
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	80,7	75,9	94,7	93,0	12,3

Як правило, інвестиційна діяльність розглядається стосовно конкретного інвестиційного проекту та підприємства (юридичної особи), що здійснює інвестиційний процес (рис. 1). Головним суб'єктом інвестиційної діяльності є інвестор, який вкладає власні, позичені або залучені кошти в об'єкти інвестування, приймає рішення щодо форм і способів їх використання, несе повну майнову та фінансову відповідальність за результати використання інвестованих коштів.

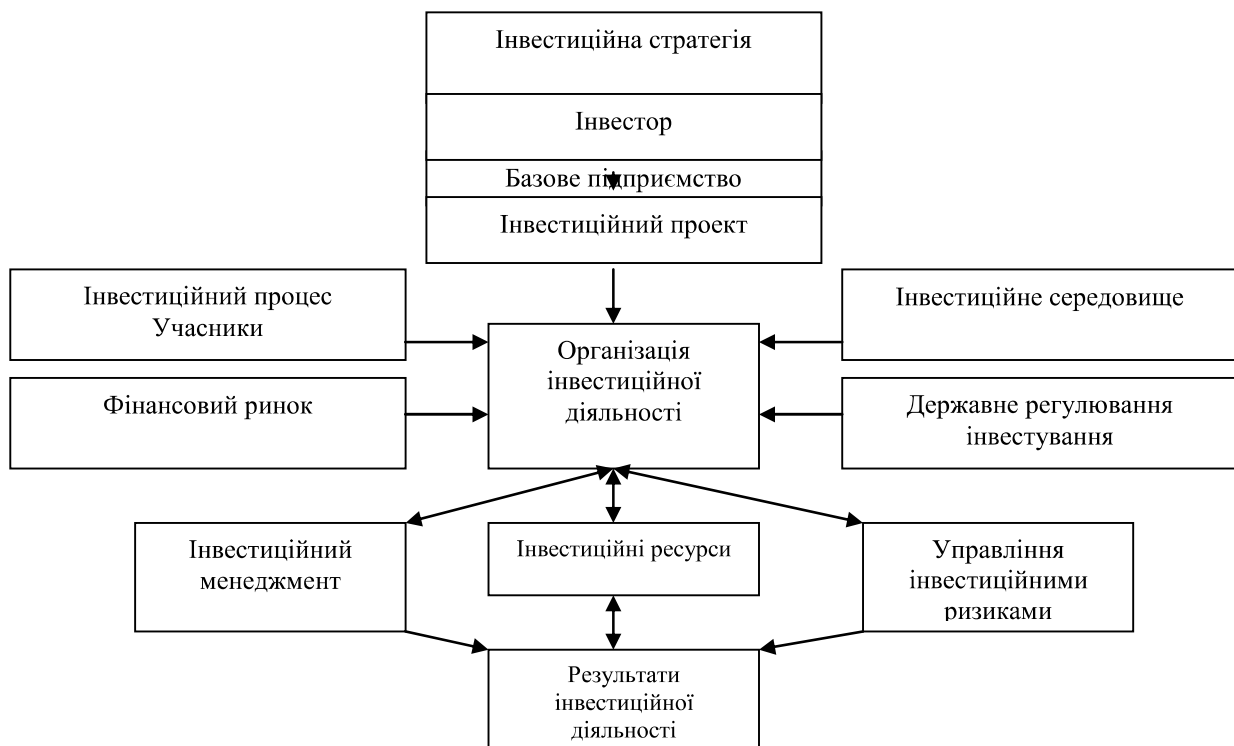

Рис. 1. Механізм здійснення інвестиційної діяльності в Україні

Окремою формою інвестування є інноваційна діяльність, яка передбачає проведення і впровадження науково-технічних розробок в ході реалізації інвестиційного проекту або використання в проекті досягнутих результатів наукових і проектно-

конструкторських досліджень, а саме: наукові дослідження; проектно-конструкторські розробки; випуск принципово нових видів техніки і технології, видів продукції; використання нових технологій. За цією формою передбачені інвестиції у нематеріальні активи, сума капіталовкладень яких зросла впродовж 2010-2014 рр. на 6,8% (таблиця 3).

Таблиця 3

Капітальні інвестиції за видами активів за 2010-2014 роки, млн.грн.

Показники	2010	2011	2012	2013	2014	2014 до 2010 рр, %
Всього	180575,5	241286,0	273256,0	249873,4	219419,9	121,51
інвестиції у матеріальні активи	173662,8	231910,2	264853,7	239393,6	212035,1	122,10
житлові будівлі	25753,7	26582,3	34256,0	36128,9	33177,0	128,82
нежитлові будівлі	37156,6	49113,5	54772,7	45252,3	40859,7	109,97
інженерні споруди	39062,6	57935,2	61380,3	51844,2	46599,3	119,29
машини, обладнання та інвентар	54059,2	71771,4	77015,4	79032,9	68948,8	127,54
транспортні засоби	11025,3	17014,0	27015,9	16246,8	13830,4	125,44
земля	1182,2	2270,1	1755,4	1018,6	999,3	84,53
довгострокові біологічні активи рослинництва та тваринництва	1797,2	2889,9	1780,1	2358,4	2034,2	113,19
інші матеріальні активи	3626,0	4333,8	6877,9	7511,5	5586,4	154,07
інвестиції у нематеріальні активи	6912,7	9375,8	8402,3	10479,8	7384,8	106,83
з них:						
програмне забезпечення та бази даних	2802,4	4101,9	3409,1	3477,6	2974,3	106,13
права на комерційні позначення, об'єкти промислової власності, авторські та суміжні права, патенти, ліцензії, концесії тощо	3044,0	3254,0	3655,9	5631,5	3207,3	105,36

Динаміка капітальних інвестицій за видами активів, наведена таблиці 3, вказує на те, що найбільша їх частка припадає на машини, обладнання та інвентар. Така тенденція вказує на здійснення за більшими обсягами інвестицій саме в матеріальні активи, які потребують досконалого управління. Процес управління інвестиційною діяльністю (планування, організація, прийняття рішень, забезпечення ресурсами, їх раціональне використання, доведення проекту до кінцевих результатів) визначається терміном інвестиційного менеджменту. Якщо розглядати інвестиційну діяльність в макроекономічному аспекті, вона є основою для майбутнього розвитку економіки країни. Чим більші обсяги інвестицій у поточному році, тим більший буде обсяг ВВП країни в майбутньому періоді. Державне регулювання умов інвестиційної діяльності є комплексом сфер впливу на поведінку інвесторів за рахунок: стабільності та розвитку фінансово-кредитної системи, сприятливих умов для користування позиковими коштами; розвитку інфраструктури фондового ринку.

За думкою Цигиля І. Я. на будь-якому етапі розвитку підприємства однією з головних проблем є залучення інвестиційних ресурсів. Особливо актуальним є вибір шляхів фінансування підприємства в умовах кризи, коли ефективність його діяльності суттєво знижується. Пошук шляхів залучення інвестиційних ресурсів є напевно найбільш актуальною проблемою сучасного українського підприємства. Інвестиційні ресурси – це грошові, матеріальні та нематеріальні цінності, які використовує суб'єкт господарювання (інвестором) у процесі їх вкладання в об'єкти інвестування з метою отримання прибутку чи досягнення соціального ефекту [6].

Існує багато класифікацій джерел формування інвестиційних ресурсів і більшість із них співпадають із тим, який подано в українському законодавстві. В законі України «Про інвестиційну діяльність» джерела інвестиційних ресурсів поділяються на: власні фінансові ресурси (прибуток, амортизаційні відрахування, повернення збитків щодо

аварій, стихійного лиха, грошових накопичень та заощаджень фізичних та юридичних осіб та ін.); позикові фінансові кошти інвестора (облігаційні займи, банківські та бюджетні кредити); залучені фінансові кошти інвестора (кошти від продажу акцій, пайові та інші вклади фізичних та юридичних осіб); бюджетні інвестиційні асигнування (безкоштовно надане бюджетними органами цільове фінансування); безоплатні та благодійні вклади, пожертвування організацій, підприємств, громадян [8].

Багато дослідників вважають доцільним поділ джерел інвестиційних ресурсів на внутрішні і зовнішні. Зовнішні інвестиційні ресурси формуються за межами підприємства [2]. Остапенко О. М. визначає що, загальна система формування джерел фінансування інвестицій підприємства має завжди передбачати: визначення критеріїв залучення джерел фінансування; аналіз можливих джерел фінансування на основі оцінки їх якісних та кількісних характеристик; вибір джерел, які найбільше відповідають обраним критеріям; визначення оптимальної структури фінансових джерел [5].

У системі управління формуванням інвестиційних ресурсів за реальним інвестиційним проектом важлива роль належить обґрунтуванню схеми методів його фінансування. Ця схема визначає склад інвесторів даного інвестиційного проекту, обсяг та структуру необхідних інвестиційних ресурсів, інтенсивність грошових потоків по окремих етапах майбутньої реалізації проекту та ряд інших показників управління проектом. Слід відзначити, що одним із зовнішніх джерел фінансування інвестиційних ресурсів є міжнародний інвестиційний кредит – економічні відносини між державами, іноземними банками і фірмами з приводу фінансування інвестиційної діяльності на засадах повернення у певні строки та, як правило, із виплатою процента. Новою формою кредитування капітальних вкладень, що впроваджуються у фінансових установах, є надання коштів клієнтам для реалізації ними довгострокових широкомасштабних проектів, шляхом повного викупу випусків облігацій, які емітуються цими клієнтами [9]. В міжнародній практиці така операція називається андеррайтинг, що має широке розповсюдження в діяльності спеціалізованих інвестиційних банків за кордоном [3, с.280]. Важливим внутрішнім джерелом ресурсів для інвестування є кошти державного та місцевих бюджетів. Ален нині бюджетним інвестиціям приділяється недостатньо уваги. Зокрема в Україні нерідко ігноруються такі способи інвестування реальної економіки за рахунок бюджетних коштів, як внески до статутних фондів та інвестиційні кредити [10]. Вагомим джерелом забезпечення агропромислового комплексу інвестиційними ресурсами залишаються державні субсидії. В Україні рівень державного субсидування залишається низьким у зв'язку з обмеженими можливостями бюджетів усіх рівнів щодо фінансування цільових програм, але тенденція до його підвищення є досить помітною за рахунок створення Аграрного фонду та Аграрного страхового пулу.

Висновки. Таким чином, в останні роки помітно активізувався процес фінансування інвестицій за рахунок коштів фінансово-промислових формувань, створених на базі крупних інвесторів, що функціонують в регіоні та спроможні сконцентрувати власні, державні, колективні і приватні кошти, а також іноземні інвестиції в об'єкти агропромислового виробництва [11]. В складі таких формувань можуть перебувати і аграрні підприємства. Окремим інвестиційним ресурсом є земельні ділянки, насіння, добрива, тварин тощо, які можуть виступати в ролі інвестиційного капіталу.

Список використаної літератури

1. Баєва О.І. Інструменти залучення інвестиційних ресурсів / О.І. Баєва. // БИЗНЕС ИНФОРМ. – 2009. – №11 – С.5-7.
2. Бланк И.А. Основы инвестиционного менеджмента. Т.2. – 2-е изд., перераб. и доп.. – К. Эльга, Ника-Центр, 2004. – 560 с.
3. Остапенко О.М. Джерела формування інвестиційних ресурсів [Електронний ресурс] // О.М.Остапенко / Полтавська державна академія. – 2012. Режим доступу : http://www.rusnauka.com/12_ENXXI_2011/Economics/.
4. Інвестиційна привабливість аграрно-промислового виробництва регіонів України / [Саблук П. Т., Кісіля М. І., Коденська М. Ю. та ін.] ; за ред. М. І. Кісіля, М. Ю. Коденської. – К. : ННЦ ІАЕ, 2009. – 478 с.

5. Анализ и разработка инвестиционных проектов: Учеб. пособие для студ. экон. вузов / В. П. Савчук, С. И. Прилипко, Е. Г. Величко; Киев. нац. экон. ун-т. Днепропетр. гос. металлург. акад. Украины. – К.: Абсолют–В: Эльга, 1999. – 304 с.
6. Цигиль І.Я. Джерела формування інвестиційних ресурсів сучасного підприємства // І.Я. Цигиль / Національний університет «Львівська політехніка» – 2011. – С.660-661.
7. Капітальні інвестиції за видами активів, видами економічної діяльності, джерелами фінансування (2010-2014). [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України // Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
8. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 р. № 1560-XII [Електронний ресурс] / Верховна Рада України// Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1560-12&print=1>.
9. Про цінні папери і фондовий ринок: Закон України від 17.09.2015р. № 701-VIII (701-19) [Електронний ресурс] / Верховна Рада України// Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3480-15>.
10. Шевченко Н.В. Джерела формування інвестиційних ресурсів агропромислового комплексу України // Вісник Білоцерківського державного аграрного університету. Збірник наукових праць. – Випуск №38. – Біла Церква, 2006. – С.122-131.
11. Феняк Л.А. Джерела формування інвестиційних ресурсів / Л.А. Феняк // Збірник наукових праць ВНАУ. – 2010. – №36. – С. 134–139.

References

1. Baev, O. (2009). *Tools of investment attraction*. BUSINESS inform, 11(1), 5–7. (in Ukr.)
2. Blank, I.A. (2004). *Fundamentals of the investment management*. Kyiv: Elga, Nika-Centre, 2, 6 (in Ukr.)
3. Ostapenko, A. (2012). *Sources of investment resources*. (Poltava State Academy). Retrieved from: http://www.rusnauka.com/12_ENXXI_2011/Economics/. (in Ukr.)
4. Sabluk, P.T., Kisil, M.I., Kodenska, M.U. (2005). *Investment attractiveness of the agricultural production regions of Ukraine*. In M. Kisil (Ed.) Kyiv: NNC IAE (in Ukr.)
5. Savchuk, V., Prylypko SI, Velichko E.G. (1999). *Analysis and development of investment projects*: Textbook. Kyiv: Absolut-V: Elga (in Ukr.)
6. Tsyhyl, I. (2011). *Sources of investment resources of modern enterprise*. (National University «Lviv Polytechnic»), 660-661 (in Ukr.)
7. Capital investment by assets, economic activities, sources of funding. (2010-2014). *State Statistics Service of Ukraine*. Retrieved from: <http://www.ukrstat.gov.ua>. (in Ukr.)
8. Verkhovna Rada of Ukraine. *On investment activity*. (2015). Law of Ukraine. Retrieved from: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1560-12&print=1>. (in Ukr.)
9. Verkhovna Rada of Ukraine. *On Securities and Stock Market*. (2015). Law of Ukraine. Retrieved from: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3480-15>. (in Ukr.)
10. Shevchenko, N.V. (2006). Sources of investment resources of agriculture of Ukraine. *Bulletin Belotserkovsky State Agrarian University. Collected Works*. (Bila Tserkva), 38, 122-131. (in Ukr.)
11. Fenyak, L.A. (2010). Sources of investment resources. (*Zbirnik Naukova Prace VNAU*), 36, 134-139 (in Ukr.)

PAVLENKO Oksana Pavlovna

Ph.D., professor, associated professor of finance and banking
Dnipropetrovsk State Agrarian-Economic University

STRUCTURAL APPROACHES TO STUDY ISSUES INVESTMENT IN UKRAINE

Introduction. Investments and investment process is realizing very slow in Ukraine, especially it concerns of modern enterprises development of with seasonal production. So these issues are very relevant and outstanding in enterprises of various sectors. Along with this there is a need of investment resources and determining their optimal structure.

Purpose. The purpose of the article is to identify and overcome the problems of investment activity realizing in Ukraine, as well as identifying of funding sources of its investment resources.

Methods of retrospective analysis of investment, financing sources and the formation of investment resources are used in the article.

Results. Investment processes in the real economy can take place with clear investment programs and projects. The selection of objects for investment should realize with the criterion - maximum efficiency and the lowest cost funds and time. The process of investment activity is defined of term investment management. Investment planning should precede the depth analysis of economic evaluation of taking into account the risks and inflation. The investment activity is the basis for the future development of the economy. The more investments in the current year, the better gross domestic product in the future.

Originality. *The author divided the separated components of the mechanism of realizing of mandated investment activity in Ukraine. The dynamics indices and structure of capital investments of economic activity in Ukraine are analyzed. It is recommended to take account of the infrastructure investment market that provides the provision of services to buyers and sellers of investment instruments. Schemes of methods of financing and sources of investment resources formation are proposed.*

Conclusion. *Thus, the process of financing investment at the expense of financial-industrial groups that created on the basis of large industrial groups operating in the region that have a capability to concentrate their own, state, collective and private funds and foreign investments.*

Keywords: *investments; investment process; capital investment; investment funds; investment; production; efficiency of investments; investment project; investment climate.*

*Одержано редакцією 19.01.2016
Прийнято до публікації 24.01.2016*

УДК 336.2

ОСАДЧА Ганна Григорівна,

к. е. н., доцент кафедри обліку і аудиту,
Національний університет харчових технологій,
Україна

ПОГРІБНА Олександра Сергіївна,

магістрант кафедри обліку і аудиту
Національний університет харчових технологій,
Україна

E-mail: anna_osadcha@mail.ru

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ

Анотація. *Розкрито витоки зародження оподаткування та тенденції розвитку податкової системи. Досліджено погляди Адама Сміта, як основоположника першої наукової теорії оподаткування. Розглянуто принципи побудови податкової системи. Проаналізовано сутність податку та розглянуто види податків. Висвітлено особливості оподаткування в різних країнах. Дано оцінку ефективності застосування форм оподаткування. Розглянуто можливість застосування деяких методик зарубіжного досвіду у сфері оподаткування в Україні.*

Ключові слова: *податкова політика, оподаткування, форми оподаткування, податкові надходження, податкові ставки.*

Постановка проблеми. Інтеграція України в світовий економічний простір потребує реформування вітчизняної економічної системи, для якої ефективність функціонування податкової системи має важливе значення. Наразі, коли Україна знаходиться у кризовому економічному становищі, доцільно розглянути систему оподаткування нашої держави у порівнянні з більш економічно розвинутими зарубіжними країнами. Окрім врахування відповідного провідного зарубіжного досвіду, є необхідність розглянути історичний аспект розвитку податкових систем. Аналіз становлення податкової системи в ретроспективі дає нам змогу об'єктивно оцінити логіку її еволюції, а також з'ясувати, які форми є необхідними, зумовленими економічними чинниками, а які є випадковими, що роблять систему неефективною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні засади оподаткування розроблені в працях таких видатних вчених, як: А. Вагнер, Д. Кейнс, А. Лаффер, Д. Міль, Ф. Нітті, Д. Рікардо, А. Сміт. Порівняння механізму оподаткування в Україні та в інших країнах, а також визначення напрямів здійснення податкової реформи